Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet. 1.

SAMLAREN

TIDSKRIFT FÖR SVENSK LITTERATURHISTORISK FORSKNING

Ny följd. Årgång 7

1926

UPPSALA 1926

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

UPPSALA 1926
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

TYSKT ORIGINAL TILL HASTADIUS' JWLA COMOEDIA.

Under studier rörande äldre svensk dramatik fästes min uppmärksamhet vid referatet av ett tyskt juldrama i W. Wilkens Geschichte der geistlichen Spiele in Deutschland (Göttingen 1872, s. 57 f.). Redan en innehållsredogörelse för detta drama, *J. Segerus'* Bona nova seu deliciae Christi natalitiae,[1] ådagalade en genomgående likhet med Laurentius Hastadius' Jwla Comoedia.[2] En närmare jämförelse befäste fullständigt min misstanke, att det tyska dramat utgjorde originalet till Hastadius' verk.

Denne gjorde ur estetisk synpunkt ett föga lyckligt val. Segerus' Bona nova är en typisk produkt från det tyska juldramats upplösningsperiod, då den charm, som tidigare låg i en trohjärtad biblisk stil, nästan helt förflyktigats. Intresset för de bibliska händelserna hade betydligt avmattats, och dessa fingo nu huvudsakligen bilda anknytningspunkter för breda resonemang i teologiska, astronomiska m. fl. ämnen. Följden kunde ej bliva annan än upplösning av det dramatiska sammanhanget i en rad nästan fristående samtal om olika lärda ting (jfr Wilken, a. a. s. 61).

Det som finnes kvar av dedikationen i det unika exemplaret av Hastadius' drama är med undantag av några vändningar mot slutet endast en något förkortad översättning av Segerus' tillägnan till sina gynnare. Vad själva dramat beträffar, bör det kanske närmast karakteriseras som bearbetning. Hastadius följer sin förebild scen efter scen på originalets versmått, 8-stavig vers med huvudsakligen manliga rim[3], utan att dock slaviskt imitera förebildens uttryckssätt. Vanligen

---

[1] Tryckt i Greifswald 1613. Det enda för mig bekanta ex. förvaras i Stralsunds stadsbibliotek.

[2] Jfr H. Schück, *Sv. litt. hist.*, Sthlm 1885 f., s. 605 och K. Eichhorn, *Svenska studier,* Ny saml., Sthlm 1872, s. 118. — Hastadius' »dedicatio», varav början saknas, är daterad Warnemünde 1639, och förf. betecknar sig som fältpredikant. Sedermera blev han komminister i Odensåker i Västergötland (se J. Warholm, *Skara stifts herdaminnen,* II, Mariestad 1872, s. 119). Dit kom han troligen på grund av rekommendation från Axel Oxenstierna, som han under sin tjänst i Warnemünde uppvaktade med enträgna suppliker om befordran. (Se Skrivelser till A. Oxenstierna från prästerskapet i Skara stift, Riksarkivet, Sthlm.)

[3] På några ställen förekommer 7- och 9-stavig vers. Som synes var Hastadius' enda metriska princip stavelseräkning, härutinnan troligen påverkad av Messenius' skola. Jfr O. Sylwan, *Stavelseräkning som princip för svensk vers under sextonhundratalet* (Samlaren 1894, s. 6).

ges en förkortning eller en variation av ordalagen i det tyska dramat. Redan de första verserna i Jwla Comoedia kunna tjäna som exempel:

> När Gudz goda Barmhertigheet /
> Förnam thet stora Elendheet /
> Med Sorgfullt hierta hon fram stegh /
> Och för Gudz Ansicht nedersegh /
> Och lade Supplication
> In för Gudz höga Nåde Thron /
> Badh Honom intet nederslå /
> Then Honom hade fallit frå

som svarar mot följande hos Segerus:

> So bald solches die Gütigkeit /
> Vnd Gotts grundtlose Barmhertzigkeit
> vernimt / jammrt ihr des Menschn beschwer
> Vnd lest ihrs gehn zu hertzen sehr
> Vor Gotts Angsicht sie litigiern /
> Die Güte thut intercediern /
> Bittet Gott woll in seinm Gericht
> Den armen Menschen straffen nicht /

Någon egen uppfinningsförmåga visar Hastadius egentligen prov på endast i akt V sc. 4, där han låter magerna samtala om prakten i Jerusalems tempel i stället för att vidlyftigt utveckla astronomisk lärdom, och i epilogen, där han ersatt Segerus' redogörelse för händelserna efter dramats slut med en resumé över det skedda i skoldramats vanliga stil.

I de smärre avvikelserna från originalet kan man spåra vissa riktlinjer. Schück (a. st.) klandrar Hastadius' verk ur estetisk synpunkt för dess hopade lärdom.[1] Likväl är det tydligt, att H. dämpat förebildens oarter i den vägen. Hastadius har ej upptagit de latinska meditationer på distika, som funnos här och där i Bona nova, han har strukit en del antik mytologi, t. ex. »Musica angelica Olympica» (III, 3), samt åtskilliga lärda funderingar, såsom om solstrålarnas »repercussion, widrschein vnd duplication» (I, 4), han har ej i så hög grad som Segerus bemängt språket med latinismer.

Hastadius' språk är på det hela taget mera okonstlat, naturligt och mindre svulstigt än Segerus'. Den svenske bearbetaren upprepar ej förebildens alla smaklösa stilblommor. Så t. ex. tilltalar i Bona nova en mager Kristusbarnet med »Mein Honigsüsses Mündelein» och »Mein Tausentgüldnes Röselein» (V, 5). I Jwla Comoedia återfinnas ej uttrycken. Hastadius reagerar i någon mån mot originalets förkonstlade barockstil, han företräder ej fullt samma avancerade ståndpunkt.

[1] Hos WARHOLM (a. a. II, s. 119) finnes följande korta karakteristik av Hastadius: »Han berömmes för lärdom och gudligt lefverne».

Slutligen kan påpekas något som estetiskt sett utgör ytterligare en förtjänst i Hastadius' Jwla Comoedia, nämligen vissa ansatser till större ledighet i dialogen. Hos Segerus får en och samma person ofta hålla sidolånga betraktelser. Hastadius har på sådana ställen ibland låtit någon annan skjuta in en replik (t. ex. II, 3), eller också har han delat upp den långa orationen på flera personer, som representera samma typ (t. ex. III, 2).

Alf Kjellén.